

WEBER: A BŰVÖS VADÁSZ – NYITÁNY

Carl Maria von Weber (1686-1826) a zenetörténet nagy úttörői, korszakváltói közé tartozik. Beethovennel egyidőben élt, mégis egyértelműen a romantika zeneszerzői közé soroljuk. Az utókor azért lehet a leghálásabb neki, mert harcba szállt az olasz opera németországi egyeduralma ellen, megteremtette a német nemzeti operát, megalkotta annak a népdalokra alapozó anyanyelvét és a német nemzeti jellegén túlmenően, magának a romantikus operának az alaptípusát. Richard Wagner közvetlen zenei elődjének tekintette. Mindössze negyven évet élt, ezalatt azonban igazi remekműveket alkotott.

Az észak-németországi Eutin városában született. Apja egy vándor színtársulat igazgatója volt, Weber ílymódon már gyermekkorában magába szívta a színház levegőjét. Michael Haydntól, később Bécsben a híres Vogler apáttól tanult és igen fiatalon színházi karmester lett: először Boroszlón, később Württembergben, Darmstadtban, Prágában, Berlinben, 1817-től pedig Drezdában. Ebben a városban komponálta hatalmas sikerű, *A bűvös vadász* című operáját. Ebben a műben egyszerű emberek szerepelnek — parasztok, vadászok —, magas hegyek, félelmetes szakadékok, romantikus erdők háttere előtt zajlik a cselekmény, amely szerelemről, féltékenységről és varázsserejű alvilági hatalmak mesterkedéseiről szól. Igazi romantikus opera.

A dalmű nyitánya önmagában is pompás zenekari mű. Lassú bevezetése a kürtök négyszólamú kórusával gyönyörű természeti kép az erdők és hegyek világáról. A bevezetésben megszólal Samiel, a sátáni erővel rendelkező varázsló félelmetes motívuma is. A nyitány gyors része izgatott szinkópák sorával kezdődik, Max, a fiatal vadász lelke mélyének viharát ábrázolja. A következő, gyönyörűen éneklő téma idézet Agatha áriájából. A lány Max kedvese, aki tisztaságával és állhatatos szerelmével megmenti vőlegényét az alvilág erőitől. Ugyanez a téma szól diadalmasan a nyitány végén, jelezve a történet örömteli befejezését.

KORNGOLD: HEGEDŰVERSENY, D-dúr, op.35.

I. Moderato mobile II. Romance. Andante III. Finale. Allegro assai vivace

Erich Wolfgang Korngold (1897-1957), a nálunk meglehetősen ismeretlen osztrák zeneszerző életében érdekes párhuzamokat fedezhetünk fel. Pontosan száz évvel Schubert után született, kivételes zenei tehetsége már kisgyermekkorában kiderült, mi több, igazi csodagyermeknek tartották. Tíz éves korában elbűvölte Gustav Mahlert, aki akkor Bécsben volt operaigazgató, 13 éves korában pedig a bécsi Hofoperben mutatták be *A hóember* című balett-pantomimet, az ő zenéjével. Ezzel

a zenével Richard Strauss bámulatát váltotta ki. A kor neves zeneszerzője, Alexander Zemlinsky tanította másfél évig. 1916-ban Bruno Walter vezényletével mutatták be két egyfelvonásos operáját (*Polykrates gyűrűje* és *Violanta*), majd 1920-ban került színre legnagyobb sikert aratott operája, *A halott város* (*Die tote Stadt*). 1927-ben újabb operája került színre, *A Heliane csodája* (*Das Wunder der Heliane*).

1934-ben Max Reinhardt, a híres rendező Hollywoodba hívta, ahol a *Szentivánéji álom* új filmváltozatához dolgozta át Mendelssohn kísérőzenéjét. Pályája ettől kezdve hasonlóan alakult, mint Rózsa Miklóse: 1938-ban, Ausztria náci megszállása után végleg Amerikába emigrált és nagy sikereket aratott, mint filmzeneszerző. Őt is vonzotta azonban az abszolút zene, ezért fogott hozzá 1945-ben a Hegedűverseny komponálásához. Kezdetben Bronislaw Hubermann-nak szánta, később azonban (1947-ben) ugyanúgy Jasha Heifetz mutatta be a művet, mint néhány évvel utóbb Rózsa Hegedűversenyét. A mű ajánlása Alma Mahler-Werfelnek, Gustav Mahler volt feleségének szól.

A hagyományosan háromtételes versenymű alapvetően romantikus karakterű, líra és virtuozitás keveredik benne. Felhasznál a zeneszerző néhány témát korábbi filmzenéiből is, de erősen átalakítva. Az első tételt a szólóhangszer indítja és rögtön megadja a tétel lírai alaphangját. A visszatérés előtt, a régi szerzők versenyműveinek hagyománya szerint komoly kadenciát adott a szólistának. A második tétel, melynek címe is Románc, ezt a lírai kifejezést folytatja, de új hangszínek dominálnak benne: a szólóhegedű nagyon magas, éteri hangját hárfá, vibrafon és hangfogós kürtök sejtelmes harmóniái kísérik. A harmadik tétel nagyon gyors tempójú, táncos karakterű. A tánc rusztikus alap gondolata is filmzenei idézet, feldolgozásmódja nagyon változatos. Különösen érdekes az a rész, ahol a fő téma hirtelen kiszélesítve, erőteljes rézfúvós harmóniák köntösében szólal meg: ez a rész amerikai filmek monumentális jeleneteit idézi fel a hallgató emlékezetében.

BRAHMS: D-DÚR SZERENÁD, OP. 11.

I. Allegro molto II. Scherzo. Allegro non troppo III. Adagio non troppo.
IV. Menuetto V. Scherzo. Allegro VI. Rondo. Allegro

Johannes Brahms (1833-1897) zenekari életművével kapcsolatban mindig azt szokták hangsúlyozni, hogy milyen későn, 43 éves korában adta ki kezéből első szimfóniáját, példát adva ezzel az önmagával szembeni szigorú igényességről. Annál is figyelemre méltóbb ez, mert csaknem húsz évvel az első szimfónia előtt már komponált zenekari műveket, méghozzá nagy sikerrel. Ez a két mű a D-dúr és az A-dúr szerenád.

Brahms Hamburgban született, ott végezte tanulmányait és mellette matrózkocsmákban zongorázott, hogy fenntarthassa magát, ott ismerkedett meg a két nagy magyar hegedűművésszel, Reményi Edével és Joachim Józseffel, akiknek barátsága egész további életére hatással volt. 1857-ben költözött el szülővárosából, Detmoldba, ahol zongoratanárként és kóruskarnagyként tevékenykedett. Ebben a városban nyílt alkalma alaposan tanulmányozni Haydn és Mozart szimfóniáit, divertimentóit és az ílymódon nyert, élményszerű tapasztalatok inspirálták arra, hogy maga is szerenádokat írjon, noha ez a műfaj akkorára már kiment a divatból. A D-dúr szerenádot először kilenc hangszerre komponálta, elő is adták ebben a formában, de már előbb felismerte, hogy ez a zene nagyobb együttest kíván. A zenekari változat bemutatója Hannoverben volt, Joachim József vezényletével, 1860. március 3-án. Zenetudósok szívesen írnak arról, hogyan s mennyire jut érvényre a műben az, amit szerzője a nagy elődöktől tanult. A mi számunkra azonban, akiknek emlékezetében ott élnek Brahms későbbi nagy művei, az a szembetűnő, hogy mennyire jelen vannak már itt a nagyon jellegzetes brahmsi vonások

Az első tétel mély vonások ismételt hangjai után a kürt szólójával kezdődik. Akár szimbolikusan is mondhatnánk, hogy az első zenekari mű első témáját annak a hangszernek adta a zeneszerző, amely későbbi műveiben is a legfontosabb zenei mondanivalók hordozója. Ez a tétel méreteit, felépítését, mesteri kimunkáltságát tekintve bizvást megállná a helyét egy szimfónia első tételeként. Szerenád jellegét a szinte végig szólisztikusan kezelt fúvós hangszerek erősítik.

A második tétel vidám, könnyed, humoros scherzo, amelynek triója (középrésze) a főrésznél gyorsabb. A szimfóniákban is több ilyen scherzo létezik. A harmadik tétel lassú. Ún. túlpontozott ritmusai drámai hatást keltenek, a témák fejlesztésének, kidolgozásának módja mesteri kézre vall és inkább mélyen komoly, mint tragikus hatású. A negyedik, két menüettet tartalmazó tétel igazi főhajtás Mozart előtt, az után következő újabb scherzo viszont Beethovenre utal. Még a kottakép is olyan, mint Beethoven szimfóniáinak ilyen tételei. A rondóformájú utolsó tételt fiatalos jókedv hatja át, talán a mintául vett klasszikus szerenádok mintájára, ahol a különböző karakterű tánc tételek sora afféle „elvonulási” jelenettel fejeződik be.

Wilhelm Altmann német zenetörténész a következő szavakkal fejezi be a D-dúr szerenád kottájához írott előszavát: „*Ez a szerenád, Brahms első zenekari műve, egyszersmind az első olyan műve, amelyet Párizsban is előadtak; 1875-ben legalább négy tétele elhangzott ott. Véleményem szerint ez a pompás, fiatalosan friss, mindvégig igazi erdő-poézist és romantikát sugárzó mű a Mester szimfóniáival összehasonlítva túlságosan ritkán hangzik fel a koncerttermekben.*” A professzor biztosan örömmel hallgatná a mi mai hangversenyünket.

HANGVERSENYÜNK KÖZREMŰKÖDŐI BARÁTI KRISTÓF

1979-ben született. Két éves korában szüleivel együtt Venezuelába költözött, ott kezdte zenei tanulmányait. Rendkívüli tehetsége igen hamar kiütöközött: 8 éves korában már nyilvános hangversenyt adott a Maracaibo-i Szimfonikus Zenekarral. Tanára ekkoriban a híres Emil Friedman volt. Budapestre való visszatérése után a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán folytatta tanulmányait, ahol a legnagyobb hatással Tátrai Vilmos volt rá. Ezután több éven keresztül Párizsban folytatta tanulmányait. Előkelő helyezéseket ért el a Lipizer-versenyen Goriziában, a párizsi Long-Thibaud Versenyen és Brüsszelben a Queen Elizabeth versenyen. Vendégszerepelt az Egyesült Államokban, Venezuelában és Japánban. A Thibaud-versenyen figyelt fel rá Eduard Wulfson, a Nemzetközi Stradivari Társaság elnöke, aki azóta művészeti tanácsadóként és menedzserként segíti pályáját. Itthon zenekari és kamarazenei hangversenyek gyakori szereplője, emellett rendszeresen hangversenyezik Franciaországban és több CD-felvétele is készült. Szívesen tűzi műsorára a hegedűverseny-irodalom ritkábban játszott alkotásait is, ebben a törekvésében a MÁV Szimfonikus Zenekar régi partnere: legutóbb Samuel Barber Hegedűversenyét játszotta zenekarunkkal.

IVAN MEYLEMANS karmester

Belgiumban született 1971-ben. Pályáját zenekari muzsikusként kezdte, az Amsterdami Concertgebouw Zenekar szólo-harsonása volt. Közben elvégezte karmesteri tanulmányait a Hágai Királyi Konzervatóriumban, 2000-ben Summa cum laude minősítéssel diplomázott. Részt vett több hazai és nemzetközi karmesterversenyen, többek között 2002-ben 1 díjat nyert Harkovban (Ukrajna) és 3. díjat Londonban. Utóbbi kapcsán a Londoni Szimfonikus Zenekar élén Bartók Csodálatos mandarinját vezényelte, nagy sikerrel. 2005-ben elnyerte a Concertgebouw Zenekar fiatal művészek karrierjét támogató „Szalon Díját”. 2007-ben felhagyott a zenekari muzsikálással és csak a vezénylésnek szenteli életét, egyidejűleg Mariss Jansons asszisztense lett a Concertgebouw Zenekar élén és kinevezték a Belga Kamarazenekar vezető karmesterévé. Vendégkarmesterként fellépett Németországban, Luxemburgban, Horvátországban, meghívása van Taipei, Szöul, Budapest, Rotterdam, Dortmund vezető zenekaraihoz és a Holland Rádió Szimfonikus Zenekarához.

Az ismertetést írta: Fenyő Gábor